

TRACTAT DE LA IGNORÀNCIA

JMa Uyà

Calligraf

Tractat de la Ignorància

JMa Uyà

Edita

Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2022

Primera edició

Gener de 2022

Edicions Cal·lígraf, SL

Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

ISBN

978-84-124592-5-8

Dipòsit legal

GI 45-2022

Correcció

Joan Riba

Disseny i maquetació

Jaime Vicente

Il·lustració de coberta

Doctor Faust, de Rembrandt
(1652)

Impressió

DC Plus, Serveis Editorials

© del prefaci

Jordi Uyà Puigmartí

© de la introducció

Joaquim Jubert Gruart

© del text

Hereus de Josep Maria Uyà
Puigmartí

© d'aquesta edició

Edicions Cal·lígraf, SL

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció parcial o total d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic. Les infraccions d'aquests drets es troben sotmeses a les sancions establertes a les lleis.

TAULA

PREFACI	13
de Jordi Uyà	
INTRODUCCIÓ	15
de Joaquim Jubert	
PRÒLEG	29
NOTES D'OBERTURA	31
PART PRIMERA. LA IGNORÀNCIA	27
I La ignorància, introitus. Excursus	39
II La ignorància metafísica	47
III La ignorància publicitària	57
IV Nova imatge del món: la ignorància	63
V El descompassament: no hi ha relat	67
VI La vida pesa	75
VII La consciència ignorant	79
VIII La llibertat de la consciència: el viatge	85
IX La ignorància oriental	91
X La resistència, «els molts»	99
XI La Tesi Realista	105
SEGONA PART. L'ESTAT CONSCIENCIAL	119
XII L'Estat Consciencial	121
XIII La Llibertat Consciencial	137
XIV El «veure»	145
XV La qüestió metafísica	151
XVI La qüestió ètica (i aètica)	169
XVII La qüestió del Límit	179
XVIII La qüestió de «què fer» en el Límit.	
La intempèrie metafísica	195

PART TERCERA. ESTATS COINCIDENTS DE LA VISIÓ METAFÍSICA CONSCIENCIAL (DE LA LITERATURA METAFÍSICA)	203
XIX Els sistemes d'ordre, els sistemes de llibertat	205
XX Estats coincidents de la literatura metafísica. Sumari descriptiu	219
PART A PART	231
Epíleg I. De la ignorància apresada. L'educació	233
Epíleg II. Del masculí i el femení metafísics	251
GLOSSARI	277
BIBLIOGRAFIA GENERAL	289

PREFACI

Josep Maria Uyà ha estat el meu germà petit, el que anava després de mi dins la família nombrosa que érem. L'he estimat i, com fan tots els germans que van seguits, hem jugat molt plegats, i de més grans hem compartit alegries, mals humors, anècdotes i converses profundes. Conec de prop, doncs, la seva història personal, i de com s'havia anat fent gran i formant en aquesta comunitat humana que som.

Però apropar-se a la figura d'en Josep Maria, que feia servir JMa com a nom de ploma, des de l'argumentari del seu personatge no ens portaria a entendre el fons i el perquè d'aquest *Tractat de la Ignorància* que ara es publica, dos anys després del seu traspàs inesperat i contundent. No ens ajudaria a entendre-ho prou perquè, si bé en Josep Maria ha tingut un argumentari i una història personal com qualsevol humà d'aquesta Terra, la seva realitat intrínseca està més a prop del fet de perdre el personatge que d'una altra cosa, perquè només despullat de la importància personal hom pot arribar a percebre la realitat, en la nua cruesa, *d'allò que és*, sense filtres, impacte ineludible a la pell i als sentits. I hom arriba a aquest estat de percepció conscient del Real no com un acte de voluntat, sinó com una imperiosa irreversibilitat del fet causal de viure. I en Josep Maria vivia impactat des de sempre, astorat per la paradoxa de la vida.

Germà petit d'una família de cinc germans, revolt final d'un llinatge esgotat que transformà en clarividència, fenomen que es produeix quan la branca de la qual formes part ja ha arribat al límit i, allí, vius l'experiència de ser llançat al buit i a la reconexió amb la Realitat, ja que al davant només hi ha absurd i final. La mort acull, aleshores, tot el cabal de vida i hom camina entre mons, amb patiment però amb lucidesa, la lucidesa de l'hora del crepuscle, la lucidesa del temps de la tardor que ell tan glosava.

En Josep Maria estava enamorat de l'atzur i se sentia fill de l'aire, negant de ple la branca que el sostenia vinculat al tronc del llinatge: potser endevinava que el camí cap a l'arrel era massa llarg i feixuc. El cel

metafísic que l'envoltava, que el bressolava i el sostenia, ha estat el que se l'ha endut en un acte de consciència suprema. El *Tractat de la Ignorància* és la descripció descarnada d'aquest *veure's* en la paradoxa de la vida, de la mort que és vida, el relat lúcid de la fi del pensament i de la filosofia i que, qui sap, potser ha estat l'inici del seu viatge present. Si la consciència i el Real, tal com ell descriu amb precisió, s'escau darrere de les formes, jo només puc sentir que ara, ell, és conscient i Real sense traves. Quin homenatge millor, doncs, que acomplir les seves darreres voluntats i llançar aquest llibre al món, donar-li veu i fer-lo present en la comunitat humana, la que ell tant patia i tant estimava.

JORDI UYÀ

INTRODUCCIÓ

Quan el 4 de febrer de 2014 JMa Uyà escriu «*Finis*» a la pàgina 159 del mecanoscrit del *Tractat de la Ignorància* es va sentir manifestament alleugerit: havia, finalment, recopilat la seva tasca de *pensar* duta a terme al llarg dels darrers trenta anys i escaig. Una tasca que, de fet, ja havia donat per acabada quatre anys abans, el 2010, tal com ho explicità en un poema dedicat a Joan Arbat, gentilhomo de Sant Feliu de Pallerols:

*Ara,
Si em dispenseu,
No faré res més.*

Sabia que, per més voltes que hi donés, no tenia —no hi havia— res més a dir:

*Això ja està.
[...]
Perquè res m'autoritza a pensar
Que fora de mi
Hi ha res que pugui entendre
De tot allò que en mi
Ja és per si sol inintel·ligible.*

Sabia, però, que encara tenia un deute, una indicació ètica: deixar escrit no tant el repàs dels passos o etapes del camí recorregut en el *pensar*, com deixar ben establert el punt d'arribada. Amb aquest objectiu, JMa Uyà comença la redacció del *Tractat de la Ignorància* el maig de l'any 2004 i hi «va fent camí», en dues tongades, fins a acabar-lo definitivament —pendent d'alguns retocs ulteriors— l'abril de 2014.

Vuit mesos més tard, el 19 d'octubre, en el punt 3 de les seves *últimes voluntats*, deixa escrit —entre altres indicacions— que quan s'esdevingui la seva mort s'utilitzin «tots els diners de les meves llibretes

d'estalvis a pagar l'enterrament, editar el *Tractat de la Ignorància* i una edició senzilla de tots els poemes editats i inèdits».

Un foli, manuscrit i rubricat, dipositat en el calaix de la seva tauleta de nit a la Telleda, en què consigna els noms i els cognoms dels destinataris dels seus llibres i escrits. L'encàrrec és clar: ell ja ha fet la feina d'escriure el *Tractat de la Ignorància*; editeu-lo quan ja no hi sigui. Un *cop de daus*, el de la seva mort sobtada, que es produirà només cinc anys després, quasi dia per dia d'aquesta explícita manifestació de voluntat.

Despreocupar-se de la sort d'un text acabat és una manera de procedir habitual en JMa Uyà: l'imprimeix, anella les pàgines i el distribueix a unes quantes persones. Només de tres textos¹ que considera especialment importants, n'encarrega l'edició d'un nombre reduït d'exemplars, sense cercar, però, disposar d'una distribuïdora que els faci presents a més d'una llibreria. I cap a una altra tasca. Una manera de procedir que ha determinat el fet que, en contrast ostensible amb la seva relativament extensa producció inèdita (de poesia, teatre i assaig),² l'amplitud de l'obra publicada en vida sigui escassa.

La Trilogia de la Intempèrie

Circumscriuint-nos al gènere literari que convencionalment s'anomena *assaig* (temptativa de pensar), tota la producció de JMa Uyà publicada fins ara es limitava a dues obres: *L'home sobrepassat* (2009 en català i 2013 en castellà) i *La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández* (2009 en les dues versions). El *Tractat de la Ignorància* —que avui veu la llum (2021)— tanca, sumat a aquests dos títols, la que l'autor anomena *Trilogia de la Intempèrie*.

El *Tractat de la Ignorància* no és, en absolut, un text de lectura fàcil. L'autor ho sabia i, per això, al començament mateix del llibre proposa a qui intenti llegir-lo que abans s'endinsi en «els antecedents immediats d'aquest tractat», els altres dos textos integrants de la *Trilogia*. Donada la

1. JMa Uyà, *L'home sobrepassat. Assaig d'interpretació cultural sobre el fons existencial de la desolació metafísica*, Girona, Documenta Universitaria, 2009; *El hombre sobrepasado. Ensayo de interpretación cultural sobre el fondo existencial de la desolación metafísica*, traducció al castellà de Glòria Uyà, Girona, Documenta Universitaria, 2013; *La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández*, Girona, Documenta Universitaria, 2009; *La intemperie metafísica de Macedonio Fernández*, Girona, Documenta Universitaria, 2009; *Rèquiem*, Tordera, Emboscall, 2011.

2. Vegeu JMa Uyà (1960-2019). *Bio-bibliografia*, Girona, Fundació Fita / Ànima Civil, 2021.

possible inaccessibilitat per a alguns lectors a aquestes dues obres, serà bo de fer-hi, en aquesta introducció, una referència sumària i imprescindible.

L'home sobrepassat (1995-1999)

L'home sobrepassat —escrit, de manera sincopada, al llarg dels anys 1995-1999, tancat en versió definitiva l'any 2001 i finalment editat a finals del 2009— és, escriu, un «soliloqui meditatiu», un «assaig de poeta», la «primera pedra» de l'acte de donar paraula al treball d'un *poeta pensador*. Es tracta d'un agut i llarg punt d'inflexió intel·lectual i existencial, una autobiografia emmascarada d'un home (mascle) de trenta-cinc o quaranta anys, poeta d'escassa producció, encara, caigut en el «desamor» i en l'evidència (consciència) del *no ser*, en el qual l'autor assaja de construir «un sentit precari», «com en un poema», i comença a definir-hi mots-conceptes i els ordena en una narració que el situï en l'«obert» del seu pensar i existir en aquells moments. En aquest text, el fins ara només poeta, s'autodefineix metafísic, una etiqueta a la qual s'adherirà, inamovible, fins a la fi del seu trajecte.

Durant els anys que li queden d'existència, el metafísic s'imposa al poeta, no pas anul·lant-lo, sinó potenciant-lo. De poeta pensador passa a pensador poeta, sobreposant-se al nihilisme i acceptant (de fet elegint) sobreviure en la «intempèrie metafísica» a la qual es descobreix exposat existencialment, sense elaborar cap sistema filosòfic tancat o sense refugiar-s'hi i amb plena consciència de *no res*.

Amb *L'home sobrepassat*, JMa Uyà ha assolit un punt (nivell) de maduresa personal (consciencial) inèdit (propí), que li permet desenganxar-se de ser un lector aprofitat (i profitós) de Rilke, Machado, Ferrater o Pessoa, i començar una rica i solitària trajectòria autònoma.

L'home sobrepassat no és un text definitiu; és només «una primera pedra», malgirbada expositivament, amb textos intercalats excessius (en extensió) —una altra constant en l'obra assagística de JMa Uyà— i allargant excessivament el final. Situat en la part de dins del *límit* del cognoscible i dicible, es manté emmarcat dins del raonament lògic, però mancat encara d'una terminologia vehicular metafòrica (que no simbòlica) prou concisa i de la potència aforística ulterior que el caracteritzarà. No és, en conseqüència, un text de lectura fàcil.

L'home sobrepassat no és un text de filosofia. És el producte resultant d'una introspecció, una autobiografia intel·lectual d'un moment

obert i inacabat, un punt de recalada que serveix a l'autor per anar delimitant la terminologia, els conceptes i les definicions pròpies, i adoptar-ne altres de manllevades, digerir-les i integrar-les (bàsicament, de Macedonio Fernández).

Poeta poc prolífic, dramaturg fàcil i abundant, *pensaire* lent i monotemàtic, comentarista (opiniòleg, doxòleg) àgil, a JMa Uyà l'escriptura li fluïa lleugera (en una lletra sovint intel·ligible) quan tenia la idea, alhora que les idees se li desplegaven escrivint, ja que, escriu, «no hi ha manera de saber el que es sap si no es diu». És així com a *L'home sobrepassat* s'hi aborden, pel cap baix, una quarantena de grans temes (a voltes seqüenciats expositivament en polaritats): la societat actual, burgesa i instal·lada en la comoditat; intempèrie, desolació i ignorància metafísica; amor i desamor (gran tema intercalat); vida, mort, suïcidi i rebuig de la incineració; ètica i art; ànima i esperit; consciència i coneixement; forma i contingut; fe, escepticisme i nihilisme; ciència i ignorància; física i metafísica; imaginació i religió; viure i existir; tancat i obert; Jo i «els altres»; llenguatge i silenci; no-res i matèria; misteri; Real i realitat; temps i espai; vertader i Veritat; «Veure» i pensar...

Amb *L'home sobrepassat*, JMa Uyà disposa d'una plataforma per entendre's, per explicar-se, per continuar observant i assajant de construir una narració que el situï, i en la qual el gran tema que culmina la seva producció assagística, la «Ignorància» (la impossibilitat de saber), ja és present.

La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández (1995-2005)

La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández, publicat el 2009, s'ha anat forjant al llarg de deu anys dedicats a la lectura intensiva d'aquest autor, en el qual troba «el metafísic que necessitava».³ A partir d'ara, progressivament, tot el *pensar* de JMa Uyà es va organitzant i va prenent l'orientació i la narrativa amb la terminologia i el llenguatge de Macedonio Fernández, no volent tenir cap altre referent principal del seu *pensar* que aquest argentí desensarronador de «tanta fantasia en el saber i de tanta imaginació en el coneixement».

3. Entrevista de Mariona Mas a JMa Uyà, 2008.

La redacció final de *La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández* la fa d'una tirada: la comença el març del 2005 i l'enllesteix l'octubre del mateix any. L'objectiu d'aquesta redacció final tan intensiva és disposar d'un mitjà per entrar en relació amb altres, escassos, macedonians. És així que fa traduir el llibre al castellà i viatja a l'Argentina, on el presenta a la Fundació Descartes de Buenos Aires i a Mendoza.

En el llibre, a més d'una necessària notícia biogràfica, JMa Uyà passeja el lector al llarg dels dos extrems del *pensar* (que no pensament) i el dir de Macedonio Fernández —«de la Crítica total del Coneixement a l'Humorisme conceptual»—, situant-ho tot en una toponímia terminològica i conceptual precisa i contundent: Metafísica, Consciència, *asombro de ser*, presència, *siesta evidencial*, Intempèrie, Misteri, Mort, distracció, realitat, Ésser, existent, evidència, Veritat, Pensar, Crítica del coneixement, *almismo ayoico*, Altruística, Present Absolut, il·lusió, despertar, Amor, Amistat, art, intel·lecció, coneixement, error conceptual-consciencial, Desconeixement, Ignorància,... Una terminologia tota de significat específicament macedonià, que serà àmpliament incorporada al *Tractat de la Ignorància*.

El Tractat de la Ignorància (2004-2014)

Havent tingut (o no) el lector accés a aquests dos *ante quem* cabdals del *Tractat de la Ignorància*, són possibles diferents modalitats de lectura d'aquest llibre:

1. Llegir-lo pausadament i atentament, de manera saltada, seguint les indicacions d'ordre del mateix autor, aturant-se en la lectura i la digestió de cada una de les llargues notes que hi ha a peu de pàgina («En aquest llibre cal llegir les notes. Són, també, el text», ens diu a la «Nota II» de les «Notes d'obertura») i anant i venint d'un capítol a l'altre (tal com li és aconsellat). Si se segueix aquest procediment, potser (i només potser) la lectura promesa difícil esdevindrà apassionant i amena, però no per això serà fàcil.
2. Si, per contra, s'assaja de llegir-lo precipitadament, prescindint dels consells de l'autor i començant, com sempre s'ha fet, pel principi i seguint la lectura pàgina rere pàgina, saltant-se les notes a peu de pàgina, és altament possible que el lector es quedi ràpidament

estancat (bloquejat) en l'intent de desxifrar o descodificar els primers paràgrafs del capítol I, «La ignorància, *introitus. Excursus*» de la primera part del llibre, titulada «Part primera. La ignorància»:

Amb el concepte ignorància, per exemple, anomenem el volum de vida ara i aquí que un ésser humà té present en la consciència. [...] no és cap saber, sinó només el nostre saber d'ara i aquí, dins el nostre existir, que es produeix com a estat sensible de la consciència, o jo absolut, en què cadascú «és», irremissiblement, ho sàpiga o no, ho vulgui creure o pensar o no, se'n doni o no per assabenta.

Arribat a aquest punt, el lector, aprofitant que té el llibre a la mà, tal volta s'esforci a continuar llegint, esperant que el text minvarà en densitat. Abordarà, doncs, esperançat i ràpidament frustrat, els tres paràgrafs següents, prescindint de la remissió i la lectura de les obligades (per l'autor) notes a peu de pàgina. Aleshores, és altament probable que el lector (si, com també és habitual, s'ha saltat aquesta introducció) decideixi desistir de continuar la tasca de la lectura. Però, en cas que no desisteixi (eventualitat altament improbable, però del tot aconsellable i desitjable), tindrà l'oportunitat, rara, de veure's tot d'una recompensat amb la troballa de llargs paràgrafs d'una claredat punyent (barrejats, això sí, com és d'esperar, amb intrincades explicacions i derivades). Fins i tot és altament factible que el *Tractat* l'acabi impactant (*parénklisis* o *clinamen*) inesborrablement.

Produccions intercalades durant els nou anys de redacció del *Tractat de la Ignorància* i que es reflecteixen en el seu contingut

Mentre va confegint el *Tractat de la Ignorància* (2004-2014), JMa Uyà treballa en dues altres produccions (inèdites): el curs *El flâneur assegut* (2008-2010) i l'extens i fonamental *Glossari Carlos Castaneda / Don Juan Matus*, subtitulat *El flâneur a la frontera* (escrit els anys 2011-2012).

El flâneur assegut (2008-2010)⁴

El curs *El flâneur assegut*, impartit a la Fundació Fita (Girona), és un assaig de resposta a la qüestió plantejada a *L'home sobrepassat* sobre l'ara (segles XIX-XX) i aquí (Occident, capital París): qui és aquest humà modern occidental, mancat de referents, instal·lat en la comoditat, el consumisme, el materialisme, la intranscendència, la buidor existencial, en una societat sense metafísica?

Abraçant des de la Revolució Francesa, els Salons de París i l'afer Dreyfus fins al Maig del 68, d'entre la munió d'autors i personatges que hi són revisats,⁵ JMa Uyà té l'oportunitat de descobrir-hi Charles Renouvier (1815-1903), l'obra del qual esdevé un nou referent i al·licient (al costat de Fernando Pessoa, d'Antonio Machado i, evidentment, de Macedonio Fernández) en la seva indagació sobre (la impossibilitat de) la Metafísica.

Glossari Carlos Castaneda / Don Juan Matus. *El flâneur a la frontera* (2011-2012)

Cercant d'aprofundir en aquesta recerca, durant els anys 2011 i 2012 JMa Uyà redacta un laboriós treball de confecció d'un *Glossari Carlos Castaneda / Don Juan Matus* (inèdit), amb 305 entrades, la majoria de les quals contenen comentaris propis sistemàtics i, a voltes, amplis, que ocuparan un lloc en el *Tractat de la Ignorància*. De fet, la terminologia uyaniana darrera o última està complementada o ampliada amb la de Don Juan Matus.

Distribuït en quatre parts o lliuraments, el *Glossari Carlos Castaneda / Don Juan Matus* és un text cabdal per possibilitar una comprensió profunda del *pensar* acabat de JMa Uyà i que cal editar imprescindiblement en el futur. Tal com ell mateix indica al començament del primer lliurament, l'obra de Castaneda, tan mal interpretada i manipulada,

4. <https://flaneurassegut.org/el-flaneur-assegut/>
<https://flaneurassegut.org/el-flaneur-en-el-limit/>

5. Com Baudelaire, Gustave Courbet, Péguy, Julien Benda, Alain, Rilke, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Alfred Jarry, Henri Rousseau, Erik Satie, Henri Bergson, Sylvia Beach, Marcel Duchamp, Freud, Maurice Blanchot, Lévi-Strauss, Althusser, Apollinaire, Bataille, Lacan, Bernanos, Foucault, Derrida, Cioran, Julio Cortázar...

s'emmarca plenament «dins de l'esperit crític i la perspectiva de la Intempèrie Metafísica i del Límit».

Post quem al Tractat de la Ignorància

A partir del 2014, JMa Uyà planeja dedicar el temps de vida que li sigui concedit o que se li assigni (curt, com ara sabem nosaltres i ell no sabia aleshores) a

[...] *la possibilitat*
De cavalcar en esperances
Del tot imaginàries...

com ara escriure poemes, «mirar per la finestra», gaudir produint i dirigint teatre i continuar impartint classes en espera d'una jubilació molt desitjada. Però malgrat el propòsit de «no fer res més», es veié immers —no pas per voluntat pròpia al principi, però amb entusiasme després— en la realització del curs *El flâneur a la finestra*.

*El flâneur a la finestra (2016-1018)*⁶

Impartit a la Fundació Fita al llarg dels anys 2016-2018 i editats, de moment, els textos corresponents als dos primers volums (dels cinc que el constitueixen), *El flâneur a la finestra* no és altra cosa que una derivada directa del *Tractat de la Ignorància*. Dit ras i curt: si la *metafísica no és possible*, tot el que s'ha arribat a escriure sobre el «més-enllà» i l'origen de tot (sigui teologia, filosofia, literatura,...) és un error, una fantasia, una novel·la..., un pretès coneixement. Fer una crítica total d'aquest pretès coneixement a partir d'una relectura o lectura directa dels textos reputats més bàsics que són els constituents del pensament occidental, ha estat l'objectiu d'*El flâneur a la finestra*.

El mètode emprat és simple: deixar que el dir dels diferents autors d'aquests textos es mostri a la mirada i al veure del *flâneur* lector,

6. J. Jubert i JMa Uyà, *El flâneur a la finestra. Novel·la del coneixement*, vol. I, «De la por del més-enllà al fracàs de la *demokratía*», i vol. II, «Pensar a Atenes, l'hel·lenisme i la romanitat», Cal·lígraf, Figueres, 2021.

palplantat en *epokhé* (suspensió del pensament, amb «la dialèctica parada») davant les finestres dels segles, i duent a terme un sistemàtic treball de tria i de desensarronament, de posada en relleu, passejant aquesta atenció des del començament de la història del pensament occidental fins al moment actual. Fer un inventari, incomplet però extens, de quins són els continguts més sobresortints de la Ignorància denunciada en el *Tractat* d'aquest nom, però també d'aquells rars i esporàdics moments de nítida i confusa clarividència.

J. J.

Novembre - desembre 2021

TRACTAT DE LA IGNORÀNCIA
o Estat de l'humà
en la intempèrie metafísica

JMa UYÀ

Toda la metafísica es un error de impresión concienical.

MACEDONIO FERNÁNDEZ,
No toda es vigilia la de los ojos abiertos, 1928

Si no sabemos profundamente casi nada
es probable que en tan basta ignorancia
quepa el no saber que sea cierto que no
[sabemos nada.

MACEDONIO FERNÁNDEZ,
Museo de la Novela de la Eterna, 1967

No es tracta que ens fem la més petita il·lusió pel que fa a això. No ignorem ni el poder dels costums intel·lectuals ni la dificultat que representa fer admetre als homes la responsabilitat que els implicaria la creença en l'eficàcia de les seves voluntats lliures, en comptes de la còmoda placidesa de l'optimisme.

CHARLES RENOUVIER, *Uchronie. L'utopie dans l'histoire*, 1876

... porque toda realidad es revolucionaria en un mundo de ficciones.

ANTONIO MACHADO, carta a Ortega y Gasset, 1914

Que poques intel·ligències són capaces de veure les coses tal com són.

HENRI-FRÉDÉRIC AMIEL, *Journal intime*, 1853

D'un laberint se'n pot sortir. De la línia recta, no.

Anònim

És la primera vegada que els humans gosem navegar sense brúixola.
Hem de treure el màxim profit d'una situació tan privilegiada i no fer-la
malbé per beneiteries...

MIQUEL BAUÇÀ, *El Canvi*, 1998

Cal fer cirurgia a l'ànima / fer més gran aquest cervell

MIQUEL BAUÇÀ, *Certituds immediates*, 2007

Y aunque la soledad del hombre es perenne, no sociológica sino metafísica, únicamente una sociedad como ésta podía revelarla en toda su magnitud.

ERNESTO SÁBATO, *Hombres y engranajes*, 1951

Ésta es la primera vez en que el hombre se ha hecho completamente problemático, ya que además de no saber lo que es, también sabe que no sabe.

ERNESTO SÁBATO, *Hombres y engranajes*, 1951

... i em serà llegut de posseir la veritat en una ànima i un cos.

ARTHUR RIMBAUD, *Une saison en enfer*, 1873

Sólo de causas perdidas se puede ser partidario irrestricto.

NICOLÁS GÓMEZ DÁVILA, *Escolios a un texto implícito*, 1977

PRÒLEG

Desvagat lector, ara que t'ocupes de posar els ulls sobre aquest text, deus, probablement, perquè alguna cosa vols saber, més enllà del teu entreteniment normal i del teu passar per la vida. Aquest fou, també, el motor de la recerca d'aquest autor, anys enllà. El que aquí avui se t'ofereix és el resultat final, completament inacabat i inacabable, d'aquesta recerca de coneixement. No pensis que el fet de no poder-te dir res de clar i definitiu sigui cap menyspreu o menysteniment de l'autor, sinó l'objecte fonamental del que es vol dir: que potser vivim en la ignorància més completa. I no t'haig de dir res més que no sigui explicar-me més avall i tu no has de fer sinó llegir i pensar pel teu compte, com jo ho intento fer tant com puc i, quan puc, veure-hi clar, que no és sempre ni sovint.

Dedico aquest llibre als que no volen estar distrets. Però d'un a un.

L'AUTOR

NOTES D'OBERTURA

Nota I

Estimat lector, queda recomanat per aquest autor, a part d'un sa esperit escèptic, haver llegit, si el lector pot dir verament que ha llegit, abans amb passió que no amb ciència, sense que una cosa tregui l'altra.

I si fos el cas, haver recorregut *L'home sobrepassat* i *La intempèrie metafísica de Macedonio Fernández*, dues obres del mateix autor que són els antecedents immediats d'aquest tractat i que formen part d'aquest tercer llibre, en tant que formen una trilogia temàtica, el tema de la qual és l'estat metafísic de l'ésser modern, un conjunt que anomenarem modestament «Trilogia de la Intempèrie Metafísica».

Nota II

En aquest llibre, cal llegir les notes. Són, també, el text.

Nota III

Aquest llibre té una sola idea, que s'explica al capítol «I. La Ignorància, *introitus. Excursus*».

Tota la resta és un comentari, del qual el lector avesat, pot prescindir.

El lector no avesat o avisat, si no s'ha aclarit, pot passar directament a la «Part segona. L'Estat consciencial», capítol XV, «La qüestió metafísica», havent llegit abans la nota 4.

Si persisteix en la seva ignorància, ningú ha dit que calgui saber res: precisament aquest lector ja està al cap del carrer. Salut.

Nota IV

Si el lector acaba tot el llibre, i en resulta satisfet, que faci el favor de localitzar l'autor, perquè aquest el pugui saludar amb enèrgiques demostracions d'alegria. No cal sempre ser antipàtic com Kant o Plató.

Nota V

Al final el lector trobarà dos apèndixs prescindibles, en forma real d'epílegs. Però la prescindibilitat és un afer reversible, i qui no diu que és l'autor el prescindible, o tota la resta, o el món?

Nota VI

Aquest llibre es deu a diverses persones, la qual cosa els fa dipositaris també del seu mèrit, ja que el demèrit és exclusiu de l'autor. Principalment a l'equip del curs *El flâneur* assegut, impartit a la Fundació Fita, a Girona, entre el març de 2008 i el maig de 2010: Emili Rodríguez, Judith Pedemonte i Anny Escatllar, documentalistes i amics, i Joaquim Jubert, neuròleg, professor extensíssim, descobridor d'il·les perdudes o baules esborrades de la història, en forma d'autors sepultats per la desídia dels humans, des descobridor de les grans ensarronades intel·lectuals que s'han dut a terme a tot Occident d'ençà del joc brut de Plató i el triomf de la seva Idea fins avui mateix, ensarronades en molts casos encara vigents. També es deu als cursos duts a terme pel mateix professor Joaquim Jubert a Axios, Girona, sobre Eudaimonologia (2006) i Psicotèrapia (2012-2013), en els quals ha dictat classes imprescindibles per a l'adonar-se i l'assabentar-se.

A tots ells, per la diligència i la veracitat del seu treball, el meu agraïment total.

També a la meva germana Glòria per la seva insistència durant trenta anys perquè fes la lectura de les obres sobre Juan Matus, de Carlos Castaneda, a la qual l'autor es resistia tossudament, convençut de trobar-se davant d'una nova estafa. L'expurgació controlada de les obres de Castaneda m'ha permès conèixer un corpus de pensament metafísic i ètic de primer ordre.

També a Georges Sardin, per ensenyar-me les coses principals de la física.

I també als meus germans Rafel i Jordi, per la referència constant del seu ser i saber.

Nota VII

Aquest llibre té uns pensadors de capçalera, als quals deu principalment el coneixement i l'assabentament de la falla humana en tota l'extensió. Per ordre cronològic, són Charles Renouvier, Friedrich Nietzsche, Alfred Jarry, Fernando Pessoa, Antonio Machado, Macedonio Fernández, Juan Matus i Miquel Bauçà.

Tots ells són pensadors de la matèria humana en tota la profunditat, és a dir, tenen la categoria de «metafísics» i de mestres de l'«ètica», i han desentranyat la fal·làcia dels falsos metafísics, i per tant, moralistes, com Plató, o Aristòtil, o sant Pau, o sant Agustí, o sant Tomàs d'Aquino, o Descartes, o Kant, o Bergson, o Heidegger, o la legió d'intel·lectuals francesos de l'anomenat estructuralisme, entre molts altres metafisitzadors de l'imaginari, corruptors del Real, retòrics, venedors de fum.

A l'obra dels primers remeto el lector interessat en el saber del no saber, i als interessats en les estafes, o saber, a la dels segons.

Nota VIII

Aquest llibre no va en contra de res, sinó a favor del Real.

Nota IX

Aquest llibre és un pensar. Pensar és una fluència, no un ordre acabat. Com diu Antonio Machado per boca de Juan de Mairena, «pensar es deambular de calle en calleja, de calleja en callejón, hasta dar en un callejón sin salida. Llegados a este callejón pensamos que la gracia estaría en salir de él. Y entonces es cuando se busca la puerta al campo».

Nota X

Aquest llibre no és de l'autor que l'ha confegit, sinó de tots els que hi hagué abans i de tots els que vindran després. L'autor tenia la fraternal idea de fer-se acompanyar pels autors amics que s'han indicat a la nota VII, però en fer l'intent de reportar les citacions principals, li ha semblat que l'extensió superaria de molt el mateix llibre, i que hi hauria el perill de deixar oblidades citacions no menys fraternals i rellevants, per la qual cosa l'autor l'ha arxivat aquesta peregrina idea. És per això que, sempre que ha pogut, els ha encabit en notes a peu de pàgina, per fer-se mútuament companyia.

Nota XI

Aquest llibre es llegeix des de la primera pàgina fins a l'última, però no necessàriament s'ha de fer així.

L'autor veuria indicat fer-ne la lectura saltada, que cada lector ha de cercar segons la seva relació amb el tema.

Els lectors gens iniciats, cal que primer llegeixin tota la bibliografia, per exemple. Tot i que també podria ser, per exemple, que inesperadament sentissin una trompada consciencial que els fes caure la bena dels ulls i se'ls desfessin tots els nusos perceptius, de manera que fessin el salt a l'abisme i entressin, de cop, a la consciència metafísica. Llavors es podrien evitar tota la bibliografia. És millor això segon.

Si no passa això i no volen llegir tota la bibliografia, es poden llegir, per exemple, els llibres de D. H. Suzuki, entre altres, sobre el pensament zen. Cal que prenguin notes i subratllin. Si poden deixar la família per fer-ho, millor. O la parella. Però cal que deixin alguna cosa. I que no meditin, sobretot, i que no vagin mai a ioga ni a cap casa rural a fer teràpia del silenci. Han d'entendre Suzuki, el savi, directament.

Si els fa mandra el zen, poden llegir Miquel Bauçà, tot. És el mateix, però dit a la manera mallorquina rural i d'ara mateix, en català i de fa poc. Si no ho resisteixen, és a dir, si no s'hi apassionen, només queda saltar a les obres completes de Macedonio Fernández, l'argentí. Caldrà que viatgin a Buenos Aires, o que hi viatgin per ells, i que tornin carregats amb els deu volums, si els troben tots.

Si el lector no pot viatjar a Buenos Aires, cal que torni a la casella de sortida: llegir la bibliografia completa. No hi hem posat Plató ni

Aristòtil per fer-ho més passable. Heidegger necessita vasos d'aigua i algun antiinflamatori. Renouvier no el trobarà enlloc. Nietzsche l'animarà una estona. Pessoa el desassossegaurà intel·ligentment. Machado li donarà el tresor de Juan de Mairena. Jarry el «patafisitzarà». Juan Matus el farà caminar llargament pel desert. Etcètera.

Si el lector és iniciat, però acadèmic, se li presenta un problema de gruix. Però a aquestes altures, segur que se'n surt magníficament.

Tots els lectors, però, siguin iniciats o no, poden fer la lectura seguida o saltada. Si és saltada, l'autor proposa:

VI. La vida pesa

IV. Nova imatge del món: la ignorància

V. El descompassament: no hi ha relat

XI. La Tesi Realista o XV. La qüestió metafísica

III. La ignorància publicitària

Epíleg II. Del femení i el masculí metafísics

I. La ignorància, *introitus*. *Excursus*

XX. Estats coincidents de la literatura metafísica. Sumari descriptiu

XV. La qüestió metafísica o XI. La Tesi Realista

II. La ignorància metafísica

X. La resistència, «els molts»

Epíleg I. De la ignorància apresada. L'educació

VII. La consciència ignorant

VIII. La llibertat de la consciència: el viatge

IX. La ignorància oriental

XIX. Els sistemes d'ordre, els sistemes de llibertat

XII. L'Estat Consciencial

XIII. La Llibertat Consciencial

XIV. El «veure»

XVI. La qüestió ètica (i aètica)

XVII. La qüestió del Límit

XVIII. La qüestió de «què fer» en el Límit. La intempèrie metafísica

El lector farà el que li sembli.

Nota XII, o de les traduccions

Ateses les nombroses citacions, si l'autor ha pogut treballar amb una traducció catalana, l'ha emprada. Si la traducció era al castellà, l'autor l'ha retraduïda al català. Si l'original era castellà, l'autor l'ha mantingut. Quan la traducció és de l'autor, s'indica; si no, s'indica el traductor. Així mateix, s'indica si el material és inèdit.

PART PRIMERA.

LA IGNORÀNCIA

I

La ignorància, *introitus*. Excursus

Introitus

Amb el concepte ignorància, per exemple, anomenem el volum de vida ara i aquí que un ésser humà té present en la consciència. Car aquest volum de vida present que tenim en la consciència no és cap saber, sinó només el nostre saber d'ara i aquí, dins el nostre existir que es produeix com a estat sensible de la consciència, o jo absolut, en què cadascú «és», irremissiblement, ho sàpiga o no, ho vulgui creure o pensar o no, se'n doni o no per assabentat.

Car saber seria saber en el pla metafísic, però en el pla metafísic no hi ha ignorància ni saber, car no hi ha possible «saber de la consciència» sobre res metafísic, atès que allò que és metafísic no és, i allò que és no pot saber d'allò que no és, ni per què és el fet de ser d'allò que és.

Per tant, la ignorància es produeix en el pla existencial de l'existir, i consisteix a creure que saps, que saps el que saps i que saps alguna cosa més enllà del que saps essent. Nosaltres anomenarem «saber» només el fet de veure, d'adonar-se, que el pretès saber existencial és pura ignorància.

Per tant, l'autèntic saber és el no-saber metafísic. Tota persona que ignori la qüestió metafísica, o que no l'hagi entès en els justos termes,¹

1. Charles Renouvier escriu a *Los dilemas de la metafísica pura*: «Salvant la nostra ignorància, la paraula *possible* ja no té sentit; no hi ha més que el real, tot i que distribuït per la nostra imaginació en relacions temporals. Suprimint el temps, la potència i l'actualitat deixen de ser diferents» (pàg. 153); «I, finalment, en la impossibilitat, per alguns confessada, de definir sense contradicció *el principi que ha de ser l'origen de totes les coses sense implicar-ne cap a si mateix*, es recorre a l'*Incondicional*, que és *incognoscible i inconcebible*, per designar la condició suprema de tota intel·ligència i de tota existència. Tots aquests recursos especulatius, emprats per resoldre un problema que els termes amb els quals es planteja fan insoluble, haurien de desembocar en el descrèdit definitiu de la metafísica o bé ensenyar-nos a tancar el tema de l'especulació transcendent en la regió de les idees accessibles» (pàg. 154-155; la cursiva és de Renouvier); «L'entotsolament de la persona davant de la totalitat del món i els principis de l'existència és l'entotsolament de la vida com a entitat cridada a adquirir consciència d'ella mateixa, ja que com que les aparicions i relacions transitòries dels éssers acaben amb la mort

és un ignorant i viu en la més completa ignorància. I aquell que sàpiga de la qüestió metafísica i l'hagi entès en els seus justos termes, només «sap» que no pot ni podrà saber. Per tant, també viu en la ignorància, la qual ens constitueix a uns i altres, els assabentats i els no assabentats, de la mateixa i absoluta manera. Però això no és una afirmació, és una descripció. Demà pot ser diferent. No sabem, fermament, ni que no sabem.²

Excurs: en error

Però ens podem situar en un punt de vista: que qualsevol sistema de saber anterior a aquesta «visió» (o coneixement del no-coneixement, o saber del no-saber) consisteix en un conjunt d'imatges projectades des de la sensibilitat del Jo, sensibilitat física i conceptualització lingüística abstracta, de cada jo particular i individual, projecció que imagina *en error*, no pas de manera errada o en un error concret, car no és possible estar en no-error, o Veritat, sinó *en estat d'error continu i absolut*. Fem el que fem, doncs, imaginem el que imaginem (car no tenim altra manera de ser consciencials, o estar en consciència), estem errats, errem, erràtics i erronis, i sols ens queda atendre'ns, amb molta atenció, al present sensible del nostre jo absolut, com a fet existencial *en* nosaltres,

de cada individu, tota existència mortal representa una aniquilació parcial de la vida» (pàg. 189); «La ment universal és, doncs, el corollari de la mortalitat de tota consciència. Però suprimida la consciència, no hi pot haver coneixement possible d'aquest món mortal. Tal és la senzill veritat que no aconseguí descobrir tota la genialitat filosòfica del món antic» (pàg. 190); «La impossibilitat de demostrar, sense petició de principi, el principi de contradicció, és un signe irrecusable de la impossibilitat de donar a la metafísica un fonament que res exigeix dels coeficients pràctics de l'ús de la raó» (pàg. 211); «La "cosa sense condicions" no pot crear condicions per a l'existència dels fenòmens» (pàg. 211); i afegeix irònicament: «Com que totes aquestes doctrines [metafísiques] es basen en la infracció sistemàtica dels principis de què depèn tota demostració plausible, posseeixen el privilegi de ser lògicament irrefutables» (pàg. 213) (trad. al cat. i cursiva de l'autor). Charles Renouvier, *Los dilemas de la metafísica pura*, Buenos Aires, Losada, 1944 (*Les dilemmes de la métaphysique pure*, París, Alcan, 1901).

2. Demòcrit d'Abdera (460-356 aC) escriu (text reportat per Sext Empíric): «l cal que l'home conegui aquesta regla: que es troba separat de la realitat» (VII, 137); «Mostra, per cert, també aquest argument, que no sabem, en realitat, res de res, sinó que corrent, en tots i cadascú, és l'opinió» (VII, 137); «En tot cas serà evident que conèixer com és en realitat cada cosa és inviable» (VII, 137); «Nosaltres, en el que és, no hi coneixem res de veritat, sinó el que canvia en virtut de la constitució del cos i del que s'hi fica i del que s'hi resisteix» (VII, 135); «Ara bé: que, en realitat, com és o no és cada cosa, no ho coneixem, ha quedat clar de moltes maneres» (VII, 135). Joan Ferrer Gràcia, *De Tales a Demòcrit. El pensament presocràtic. Fragments i testimonis*, ed. i trad. de Joan Ferrer Gràcia, Girona, Edicions de la Ela Geminada, 2011, pàg. 719-721.